

Loučím se s profesorem Trkalem jménem jeho žáků, přátel a československých fyziků. Nehodlám zde hovořiti o tom, jak se nám jevil profesor Trkal jako učitel a examinátor, ponechám stranou i jeho zásluhy vědecké.

Za jedny mluví jeho publikace, o uznání, kterému se těšil i po letech u svých žáků svědčí pak to, že na krátké sdělení v novinách v srpnu 1948, že se dožívá 60tin, dostalo se mu od nich tolik přání a vzpomínek, že tím množstvím byl sám překvapen. Chtěl bych zde připomenouti jeho profil lidský a uvésti některé epizody z jeho života, které charakterisují jeho přímost, zánícení pro vědu a jeho lásku k vlasti, kterou nikdy halasně nehlásal, ale tím opravdověji cítil.

Když jsem se probíral literaturou, týkající se sporů mezi našimi fysiky v období mezi oběma světovými válkami, a jméno Trkalovo se zde vyskytovalo nikoliv zřídka, uvědomil jsem si, že prof. Trkal vedl tyto spory s odvahou hodnou starořeckých hrdinů, kteří se nikdy neptali jak je silný, ale kde je jejich odpůrce. Z nahodilých poznámek za nesčetných rozhovorů při procházkách zšeřelými ulicemi Smíchova a Malé Strany, či ku konci u lože nemocného, vystupovala ^{neale mluví} jemnější struktura jeho životní dráhy přede mnou.

A tak jeho očima jsem viděl gymnasistu Trkala, prožívajícího slasti studentského bydlení ve Vřesovém Mýtě, či jako přespolního žáka, docházejícího z Domoradic, kde jeho otec byl ředitelem obecné školy. Na růžovém oparu vzpomínek viděl jsem přešvapaní jeho maminky, když zjistila, že za peníze ^{učené} na obědy, bylo to tak v kvintě nebo v sextě, si její synek kupuje matematické a fyzikální knížky. Dále jen z náznaků jsem mohl usoudit, že na universitě si získal oblibu profesorů Petra a Kolářka (byl jedním ze 4 posluchačů, kteří byli profesorem Kolářkem pozváni do jeho speciální laboratoře) a že ještě po promoci nebyl definitivně rozhodnut, věnuje-li se matematice či fysice. Nadešla však válka, a dr. Trkal byl mobilisován a poslán na ruskou frontu. Zde byl v listopadu r. 1914 raněn, po vyléčení poslán zpět a při útoku v Karpatech

v březnu roku 1915 zůstal ležet na bojišti, jsa považován za mrtvého. S večerním chladem přišel zraněný a omráčený Trkal k sobě, vzchopil se a byl ruským vojákem, který hlídal bojiště, které Rusové opanovali, zajat. Jaké stopy v duši Trkalově muselo zanechat poznání, že jen podobnost českého " nestřílejte " s ruským " nestřilajte " mu zachránila život, neboť ruský voják se již chystal, z nevelké vzdálenosti, na něho vystřelit.

I po 30ti letech byly ještě živé vzpomínky prof.Trkala na studijní pobyt v Leydenu v Holandsku; zde zanechala na něho nezapomenutelný dojem otevřenost, s níž vyslovovali své,navzájem třeba i značně odlišné názory na fyzikální problémy profesoři Lorenz a Ehrenfest a častý návštěvník Albert Einstein. S Einsteinem, který rád vzpomínal na Prahu, se Trkal často procházel, hlavně za nocí a při těchto procházkách nebyla na pořadu jen ^{ta}thema fyzikální, ale i problémy, týkající se smyslu života a smrti.

Zde v Leydenu se také Trkal definitivně rozhodl, že se věnuje theoretické fyzice. V letech, která následovala, byl prof. Trkal nejednou nucen kriticky vystoupiti; vystoupení tohoto druhu zpravidla nezískávají člověku přátel, ale poznaná vědecká pravda byla Trkalovi milejší. Svá vystoupení prováděl s otevřeností a přímostí, na které si zvykl v Leydenu.

Zbývá se mi zmíniti o chování prof. Trkala za okupace, kdy jsem objevil, že za jeho ironií a skep^sí se skrývá opravdová láska k vlasti a obavy o její osud.

Ještě dnes si vzpomínám, jak těžce prof. Trkal snášel, jak říkal " vydání hranic bez rány " a pak následující okupaci. Nezapomenu na to, jak radostně zamrkal, když jsem mu 15.listopadu 1939 ráno v ústavu oznamoval, že jdu na Opletalův pohřeb a že po pohřbu " něco bude ! " Po zavření vysokých škol projevil svůj odpor vůči okupantům aspoň tím, že prohlásil ústavní nábytek za svůj a nelitoval tohoto činu, i když musel nábytek několikrát během války přestěhovávat. Po celou válku pak ještě snad pečlivěji se staral o doklady studentů, zůstavené ve zkušební komisi jejímž byl předsedou.

Z tohoto Trkalova citění logicky vyplývalo i jeho chování na schůzi svolané protektorátními úřady, v níž byly z národa vylučováni představitelé londýnské a moskevské emigrace, což měli svým podpisem potvrditi předsedové a jednatele veřejných korporací, pokud ovšem byly vůbec povoleny. Prof.

Trkal měl toto vyhlášení podepsat jako generální tajemník České akademie věd a umění. On nepodepsal a raději odešel ze schůze, neboť jak mi říkal, kdyby podepsal, cítil by fyzický odpor k sobě samému; přitom se neohlížel na možné následky tohoto svého počinu.

Zájem o vědu, který se projevil již u Trkala jako gymnasty, jej neopustil po celý život, i když byla období, kdy pro přetížení funkcemi ve vědeckých společnostech se jí nemohl plně věnovat. A je charakteristické, že při poslední návštěvě u lože nemocného 4 dny před smrtí, jsme diskutovali o experimentálním ověření existence neutrina a srovnávali situaci v teorii elementárních částic, jejichž počet tak udivuje, se situací v teorii atomového obalu, před objevením se klasické práce Bohrovy.

Když jsme se s prof. Trkalem loučivali a cítili jsme, že se možná už neshledáme, podávali jsme si ruce, pohlédli si do očí - a neříkali nic. Prof. Trkal mi odpustil, že při dnešním loučením připojím pár slov:

Děkuji Vám milý pane profesore za vše, co jste učinil pro naši fyziku a vědu vůbec a to jménem všech fyziků, přátel a žáků. V posledních fázích své těžké nemoci vyslovil jste přesvědčení, že dílo Vaše bude zneuznáno a zapomenuto. Já jsem však pevně přesvědčen, že život a práce Vaše jak po stránce vědecké tak vědecko-organizační byly významné a významnými zůstanou i v dalším vývoji a věřím, že Váš odchod splývá s proudem dění, v němž i smrt se stává životem.

Vy pane profesore nevěříte ? - Já věřím

doc. Dr. M. Bredicha